६) फुल्ल-विण्णाण-कुसला तरंगलोला

इ.स.च्या पहिल्या शतकात, पादलिप्ताचार्यांनी ‘तरंगवई’ नावाचे प्रदीर्घ असे महाकाव्य प्राकृतमध्ये लिहिले. आगमांवरील टीकाग्रंथांमध्ये या कथेचा उल्लेख येतो. पण आज हा ग्रंथ मूळ स्वरूपात उपलब्ध नाही. केवळ मौखिकी स्वरूपात हा ग्रंथ उपलब्ध होता. या ग्रंथाच्या निर्मितीनंतर, साधारणपणे १००० वर्षांनी, नेमिचंद्रगणी यांनी यश नावाच्या आपल्या शिष्याच्या अध्ययनासाठी ‘तरंगलोला’ हे संक्षिप्त रूप रचले. त्यानंतर ११ व्या शतकात होऊन गेलेल्या भद्रेश्वरांनी ‘तरंगलोला’ या संक्षिप्त कथेचा संक्षेप केवळ ४२५ प्राकृत गाथांमध्ये ‘तरंगवईकहा’ या नावाने केला. प्रस्तुत पाठ नेमिचंद्रगणींच्या ‘तरंगलोला’ या ग्रंथातून निवडण्यात आला आहे. फुलांच्या विज्ञानामध्ये प्रवीण झालेल्या तरंगलोलेचा हा प्रसंग येथे घेतला आहे.

तो सत्तिवण्णस्स पढम-कुसुम,-पिंडिउ पुडय-संपुडए।
घेत्तूण तत्थागया, फुल्लहरी सा भणइ तायं।।१।।

गहवइ वड्डइ सरओ, णट्ठा सत्तूहिं ते समं मेहा।
संपइ जह पउम-सरं, तह सेवउ ते चिरं लच्छी।।२।।

एवं भणिऊण सा, फुल्लहरी गहवइस्स।
उवणेइ संपुडियं, पुडयं तं सत्तवण्णाणं।।३।।

तत्थुग्घाडिय-णिग्गय,-पहाविओ दस-दिसासु पूरेंतो।
गयवर-मय-गंधो विव, गंधो सो सत्तिवण्णाणं।।४।।

पेच्छइ य उक्खिवंतो, सारय-ससि-णिम्मलेहि कुसुमेहिं।
करि-दंत-पंडुराओ, पिंडीओ सत्तिवण्णाणं।।५।।

तत्तो हासाविय-मुहो, मज्झ पणामेइ तं कुसुम-पिंडिं।
भणइ य 'मुणेहि पुत्ति, इमीए वण्णाहिगारमिणं।।६।।

तं पुप्फ-जोणि-सत्थं, सुसिक्खिया गंध-जुत्ति-सत्थं च।
ता कोसल्लं होही, तुज्झ भणिमो तुमं तेण।।७।।

पगईए पंडुराओ, पिंडीउ अत्थि सत्तिवण्णाणं।
कारण-जाएण इमा, मणे केण पीइया पिंडी?'।।८।।

तो भणइ तत्थ ताओ, 'वणस्स मज्झम्मि होहिइ कत्तो'।
पंकय-रयस्स पुत्ति, उववत्ती सत्तिवण्णम्मि।।९।।

तो हं भणामि 'सुम्मउ, ताय विणा कारणेण ण हु कज्जं'।
दीसइ य इमा पिंडी, पंकय-रय-पिंजरा तेण।।१०।।

पुप्फाण पभव-रुक्खस्स, सत्तिवण्णस्स तस्स आसण्णे।
भवियव्वो पउम-सरो, सरयाले पीवर-सिरीओ।।११।।

तत्थ दिवायर-कर-बोहिएसु, णियय-रस-पिंजरीएसु।
पउमेसु छप्पय-गणा, णिलेंति मयरंद-लोहेणं।।१२।।

तो तत्तो उड्डीणा, बहुसो मयरंद-पिंजरा भमरा।
ओलेंति सत्तिवण्णस्स, तस्स पुप्फाण थवएसु।।१३।।

ताहे छप्पय-गण-पय,-विलीण-संकामिएणिमा पिंडी।
पीएण लच्छिहर-वर,-रएण परिपीइया जाया।।१४।।

एत्तिय-मेत्तं एयं, णत्थि विअप्पो' त्ति जंपियम्मि मए।
तो फुल्ल-ढोइणी सा, 'सुट्ठु हु मुणियं' ति भणिया।।१५।।

अवयासेऊण य मं, सीसे अग्घाइऊण तो ताओ।
हरिसाऊरिय-हियओ, पुलइय-अंगो इमं भणइ।।१६।।

'सुट्ठु हु मुणियं' पुत्ति, हियय-गयं मह वि एत्तियं चेव।
विण्णाण-सिक्खियं पुण, परिक्खिउं पुच्छिया सि मए।।१७।।

विणय-गुण-रूव-लायण्ण,-सील-णाण-संपण्णो।
होही हु सो कयत्थो, जस्स तुमं पाविहिसि हत्थं'।।१८।।

सद्दत्था

सत्त/सत्तिवण्णस्स – सप्तपर्ण वृक्षाची
पिंडिउ – गुच्छ
पुडय-संपुडए – दोन टोपल्यांमध्ये
फुल्लहरी – माळीण
पउमसरं – कमळांनी भरलेले सरोवर
चिरं – दीर्घ काळ (क्रि.वि.)
उवणेइ – नेते, जवळ नेते
पहाविओ – धावला
उक्खिवंतो – उचलताना
करिदंतपंडुराओ – हत्तीच्या दातांप्रमाणे पांढरे
मुणेहि – (तू) जाण
वण्णाहिगारं – वर्णांच्या बाबतीत तुझी योग्यता
गंधजुत्तिसत्थं – गंधाद्वारे/वासावरून फूल ओळखण्याचे शास्त्र
कोसल्लं – कौशल्य, पारंगतता
पगईए – प्रकृतीने, मुळात, प्राथमिकत:
मणे – मला वाटते
पीइया – पिवळी
सुम्मउ – सुण, कर्मणी आज्ञार्थ तृ.पु.ए.व,(आपण) ऐका
पंकयरयस्स – कमळाच्या रज:कणांची
पिंजरा – पिवळसर लाल रंगाचे
आसण्णे – जवळ
सरयाले – शरद ऋतूमध्ये
पीवरसिरीओ – पुष्ट, संपन्न (सौंदर्याने)
दिवायरकरबोहिएसु – सूर्याच्या किरणांनी फुललेल्या
छप्पयगणा – भुंग्यांचा समूह
मयरंदलोहेण – मधाच्या लोभाने
उड्डीणा – उडणारे
ओलेंति – बसतात, भरून टाकतात, आस्वाद घेतात
थवएसु – गुच्छांवर
विअप्पो – विकल्प, शंका
फुल्लढोइणी – फुले घेऊन आलेली, फुलांची भेट घेवून आलेली, माळीण
अवयासेऊण – आलिंगन देऊन, मिठी मारून
अग्घाइऊण – वास घेऊन
हरिसाऊरियहियओ – आनंदाने मन भरून गेलेला
परिक्खिउं – परीक्षा पाहण्यासाठी
सुट्ठु – उत्तम, छान
कयत्थो – कृतार्थ
पाविहिसि – प्राप्त करशील

१) माध्यम भाषेत भाषांतर करा.

१) गहवइ वट्टइ ...... चिरं लच्छिं।।

२) तत्थुग्घाडिय-...... सो सत्तिवण्णाणं।।

३) तो हं भणामि ...... पिंजरा तेण।।

४) तो तत्तो ...... पुप्फाण थवएसु।।

२) सविस्तर उत्तरे लिहा.

१) या पाठाचे सार आपल्या शब्दात लिहा.

२) वडिलांनी आपल्या मुलीच्या घेतलेल्या परीक्षेचे वर्णन करा.

३) मुलीने आपल्या वडिलांच्या शंकेचे केलेले समाधान आपल्या शब्दात सांगा.

३) संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

१) मुणेहि पुत्ति इमीए वण्णाहिगारमिणं ।

२) होही हु सो कयत्थो जस्स तुमं पाविहिसि हत्थं ।

३) करि-दंत-पंडुराओ पिंडीओ सत्तिवण्णाणं ।

४) ता कोसल्लं होही तुज्झ भणिमो तुमं तेण ।

४) एका शब्दात उत्तरे लिहा.

१) पंडुरकुसुमं कस्स रुक्खस्स अत्थि- ....

२) सत्तिवण्णस्स कुसुमपिंडी काए आणीआ- ....

३) रायं इमं हत्थिदंतो व्व भासइ -.........

४) सत्तिवण्णस्स गंधो कहं अत्थि -.........

५) पिंडी णाम -.........

५) शब्द निवडून तक्ता पूर्ण करा.

घेत्तूण, भणइ, उवणेइ, काऊण, गहिऊण, उक्खिवंतो, भणिमो, अवयासेऊण, परिक्खिउं, हासाविय, पहाविओ, कहिज्जइ

वर्तमान काळ	पूर्वकाल वाचक	हेत्वर्थक	वर्तमान कालवाचक विशेषण	क.भू. धा.वि.

६) पाठाच्या आधारे विशेषणे लिहून रेखाजाल पूर्ण करा.

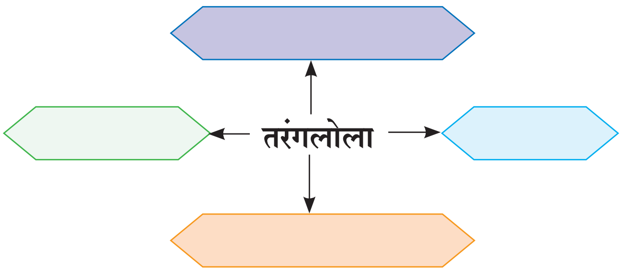

७) पाठातील उपसर्गसहित आणि उपसर्गरहित शब्द ओळखून रेखाजाल पूर्ण करा.

१)

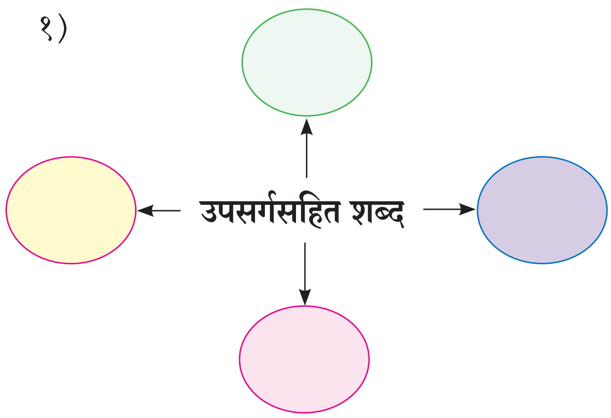

२)